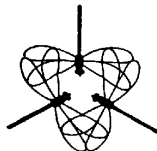

SLOVENSKO ODONATOLOŠKO DRUŠTVO

Vošnjakova 4a, SI-1000 Ljubljana, Slovenija. Tel. 01 / 4 706 329
Internet: <http://www.odonatolosko-drustvo.si>

ERJAVECIA

številka 15

BILTEN

30.04.2003

izhaja dvakrat na leto

ISSN 1408-8185

uredil: Matjaž Bedjanič

Eine

Frühlingsreise nach Süden.

Reise-Eindrücke

aus

Südsteiermark, Krain, dem kroatischen u. istrianischen
Küstenlande und den Inseln des Quarnero

mit einer Beschreibung

der Adelsberger-Grotte und des Panzer-Casematten-
schiffes „Lissa.“

Von

P. Gabriel Strobl,

Capitular der Benedictiner-Abtei Admont, Mitglied der zool.-bot. Gesellschaft.

Graz 1872.

Verlag der Vereins-Buchdruckerei in Graz.

NASLOVNICI POD ROB

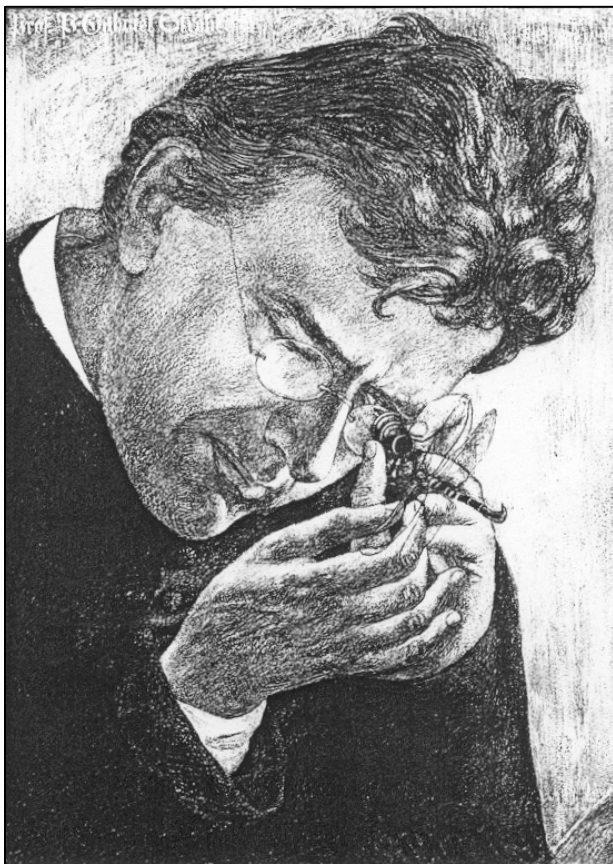
PATER GABRIEL STROBL (1846-1925) IN SLOVENSKI KAČJI PASTIRJI

Gabriel Strobl, botanik, predvsem pa entomolog, sodi med najmarkantnejše osebnosti avstrijske floristike in entomološke sistematike zadnjih desetletij habsburške monarhije; njegovo (sicer le obrobno) delo na slovenski favni še ni bilo podrobneje prikazano.

Rodil se je 3. novembra 1846 v Unzmarktu na Gornjem Štajerskem. Leta 1866 je vstopil v benediktinski samostan v Admontu. Po končanem študiju teologije je diplomiral (1876) še na Naravoslovni fakulteti univerze v Innsbrucku, in je služboval kot profesor prirodoslovja na benediktinski gimnaziji v Seitenstettenu (1876-1880), kjer je ustanovil botanični vrt s preko 2000 rastlinskimi vrstami. V letih 1880-1887 je poučeval na benediktinski gimnaziji v Melku, leta 1887 pa je bil imenovan za ravnatelja redovne gimnazije v Admontu, kjer je obnovil ob požaru leta 1865 popolnoma uničeni prirodoslovni kabinet. Z neverjetnim zanosom je delal na entomološki (predvsem dipterološki) sistematiki vse do leta 1910, ko ga je zadela kap in je deloma ohromel. Umrl je 15. marca 1925. Zaradi pomotoma že ob kapi objavljenega nekrologa (ANONIMNO, 1910) pa se je v strokovno slovstvo (npr. v znano *Flora europaea* in drugam) vrinila napačna (»1910“) letnica.

Že kot dijak benediktinske gimnazije v Kremsmunstru se je Strobl sistematično ukvarjal s proučevanjem flore mahov in lišajev. Leta 1871 se je odpravil na veliko botanično-entomološko potovanje po Kranjskem in Hrvaškem Primorju, o katerem je izdal samostojno knjigo (STROBL, 1872a – naslovnica je reproducirana na prvi strani pričujoče *Erjavecije*). V njej je podrobno opisal deželo vzdolž svoje poti: Radgona – Maribor – Celje - Zidani most – Ljubljana - Ljubljansko Barje – Planina – Rakek – Postojna – Pivka – Nabrežina - Trst. Knjiga predstavlja eno največjih redkosti slovenike; nobena od javnih knjižnic v Sloveniji menda nima izvoda, pač pa se nahajata dva izvoda v Univerzitetni knjižnici v Gradcu in nekaj primerkov je seveda v knjižnici admontskega benediktinskega samostana. Botanične rezultate in sezname hroščev iz tega potovanja je STROBL (1872b) objavil v reviji Zoološko-botaničnega društva na Dunaju. Temu potovanju so sledila podobna v južno Italijo, Francijo,

Španijo in Dalmacijo. Leta 1879 ga najdemo zopet okrog Krna in Karavank, leta 1883 pa je ponovno obiskal Istro in okolico Nabrežine, Tržiča/Monfalcone in Gorice.

SLIKA 1: Pater Gabriel Strobl - portret s kačjim pastirjem. (Oglje-kreda, A. M. Kurz-Gallenstein, 1901; v Prirodoslovnem muzeju benediktinskega samostana v Admontu).

Iz teh potovanj in nešteti manjših izletov po Štajerskih Alpah in drugod je prinašal Strobl zoološko, botanično in geološko gradivo za admontski prirodoslovni kabinet, ki je kmalu prerasel v prirodoslovni

muzej evropskega pomena. Mnogo primerkov (pa tudi kompletnih zbirk) je tudi kupil, dvojnike pa je sistematično zamenjaval s strokovnjaki po svetu in tako ustvaril tudi pomembno zbirko izvenevropskega gradiva (STROBL, 1906a). Ob smrti so vsebovale Stroblove entomološke zbirke preko 250.000 primerkov blizu 50.000 vrst, od tega 62 evropskih in 119 eksotičnih vrst kačjih pastirjev (MORGE, 1974b). Domala vse gradivo je določeno, vzorno etiketirano in podrobno katalogizirano v zajetnem rokopisnem katalogu. Med slovenskimi najdišči žuželk raznih redov najdemo primerke iz Beljaka, Celja, Fužin, Gorice, "Krasa", Krške doline na Koroškem, Lipice, Logarske doline, Maribora, Nabrežine, Osoj na Koroškem, Radgone, Soče, Škocjana, Tolmina, Trbiža, Trsta, Tržiča/Monfalcone, Zidanega mosta, itd.

Po priključitvi Avstrije k Nemčiji je bila posest admontskega samostana zaplenjena (1938), redovniki pregnani, takratni kustos muzeja, Radgončan Hans Kiefer pa je prejel ukaz, da pripravi Stroblove zbirke za preselitev v Štajerski deželni muzej "Joanneum" v Gradec, kar je bilo izvedeno postopoma, v letih 1938-1940. V Admont so bile zbirke vrnjene šele v obdobju 1962-1972 (MORGE, 1974a).

Strobl je o svojih taksonomskih in biogeografskih študijah redno poročal; njegova strokovna bibliografija (1865-1910) obsega preko 100 naslovov, med njimi nekaj knjig, monografij in serijskih del, ki so izhajala v nadaljevanjih skozi več let.

Za kačje pastirje se je začel verjetno zanimati tudi pod vplivom sicilskega zdravnika dr. Francesca Miná-Palumba (1814?-1899), ki ga imenuje STROBL (1886) v svoji avtobiografiji "resnično očetovskega prijatelja" in ki je prav ob nastopu Stroblove entomološke dejavnosti objavil svoje opazno delo o kačjih pastirjih Sicilije (MINÁ-PALUMBO, 1871). Pri obdelavi svojega odonatološkega gradiva je Strobl kasneje sodeloval s profesorjem Františkom Klapálekem (1863-1919) iz Prage, objavil pa je le eno samo delo (STROBL, 1906b) s podatki o kačjih pastirjih iz slovenskega ozemlja. Omenja 15 vrst: iz Gorice (*Orthetrum brunneum*, *O. cancellatum*, *Sympetrum striolatum*), Radgone in tamkajšnjih mrtvic Mure (*Platycnemis pennipes*, *Coenagrion puella*, *Lestes viridis*, *Calopteryx virgo*, *Sympetrum depressiusculum*), Savinje pri Celju in Celja (*P. pennipes*, *Calopteryx splendens*), Tržiča/Monfalcone (*Coenagrion ornatum*, *C. puella*, *C. pulchellum*, *Ischnura elegans*, *Somatochlora flavomaculata*, *Orthetrum albistylum*, *O. brunneum*, *O. cancellatum*, *Crocothemis erythraea*) in iz Zidanega mosta (*P. pennipes*). Ugotovitev S.

depressiusculum na Muri ostaja tudi danes pomembna; podatek je prvi za to vrsto iz slovenskega ozemlja.

Stroblov seznam gornje- in južno- Štajerskih vrst je komentiral in s koroško favno primerjal celovški odonatolog dr. Roman PUSCHNIG (1908). Nekaj štajerskih podatkov iz Stroblove zbirke, ki manjkajo v njegovem delu, je vključil STARK (1976) v svojo doktorsko disertacijo. Ostala Stroblova odonatološka zbirka v admontskem Prirodoslovnem muzeju, predvsem tudi njegovo izvenevropsko gradivo pa še čaka na obdelavo in objavo.

Pater Gabriel Strobl je bil častni član Zoološko-botaničnega društva na Dunaju in redni član številnih strokovnih društev doma in v tujini. V priznanje njegovega znanstvenega dela ga je cesar Franc Jožef I odlikoval z viteškim križem Franc-Jožefovega reda.

SLOVSTVO

- (ANONIMNO), 1910. Der Naturforscher von Admont: Prior P. Gabriel Strobl. *Fremden-Bl.*, Wien 290: 9-10.
- CZERNY, L., 1925. Prof. P. Gabriel Strobl. *Konowia* 4: 376-381.
- DUSMET Y ALONSO, J. M., 1919. Apuntes para la historia de la entomologia de España. *Boln Soc. ent. Esp.* 2(7/8): 161-195.
- HEDICKE, H., 1925. Aus der entomologischen Welt: Todesfälle. *Dt. ent. Z.* 1925: 250.
- KIEFER, H., 1941. Gabriel Strobl und sein Lebenswerk. *Z. wien. ent. Ver.* 20(8): 186-191.
- MINA-PALUMBO, F., 1871. Nevrotteri della Sicilia. *Bibltca Naturalista sicil.* (Ent.) 9: 1-28.
- MORGE, G., 1974a. Geschichtliche Entwicklung des Naturhistorischen Museums des Stiftes Admont und seiner Sammlungen. *Beitr. Ent.* 24 (Sonderh.): 23-40.
- MORGE, G., 1974b. P. Gabriel Strobl, Begründer des Naturhistorischen Museums des Stiftes Admont und sämtlicher derzeitig vorhandener Kollektionen. *Beitr. Ent.* 24 (Sonderh.): 41-63, 75-92.
- MORGE, G., 1978. *Das Naturhistorische Museum des Stiftes Admont*. Ried, Innkreis.
- NONVEILLER, G., 1999. *The pioneers of the research on the insects of Dalmatia*. Croat. Nat. Hist. Mus., Zagreb.
- PUSCHNIG, R., 1908. Literaturbericht. Neuropteroidea (Netzflügler Steiermarks und Niederösterreichs, gesammelt und bearbeitet von Prof. P. Gabriel Strobl in Admont unter Mitwirkung von Prof. Franz Klapálek in Karlin bei Prag. *Carinthia* (II) 98: 33-35.
- STARK, W., 1976. *Die Libellen der Steiermark und des Neusiedlerseegebietes in monographischer Sicht*. Inaug. Diss. Univ. Graz.
- STROBL, G., 1872a. *Eine Frühlingsreise nach dem Süden. Reise-Eindrücke aus Südsteiermark, Krain, dem kroatischen und istrischen Küstenland und den Inseln*

- des Quarnero mit einer Beschreibung der Adelsberger-Grotte und des Panzer-Casemattenschiffes "Lissa". Styria, Graz.*
- STROBL, G., 1872b. Aus der Frühlings-Flora und Fauna Illyriens. *Verh. zool.-bot. Ges. Wien* 22: 577-616, 743.
- STROBL, G., 1886. Gallerie österreichischer Botaniker. 34. Gabriel Strobl. *Oest. bot. Z.* 36(7): 217-225, portret.
- STROBL, G., 1906a. *Das Naturhistorische Museum der Benedictiner-Abtei Admont in Steiermark.* Benedict.-Abtei, Admont.
- STROBL, G., 1906b. Neuropteroiden (Netzflügler) Steiermarks (und Niederösterreichs). *Mitt. naturw. Ver. Steiermark* 42: 225-266.
- TOMASCHEK, J., G. MORGE & U. HIMMELSTOSS, 1990. *Benediktinerstift Admont: Sehenswürdigkeiten und Sammlungen.* Benedikt.-Stift, Admont.

(B. KIAUTA)

ZAPISNIK REDNE LETNE SKUPŠČINE SLOVENSKEGA ODONATOLOŠKEGA DRUŠTVA

Redna letna skupščina Slovenskega odonatološkega društva je bila sklicana 30. januarja 2003, v knjižnici Prirodoslovnega muzeja Slovenije, Prešernova 20, Ljubljana.

Prisotnih je bilo 15 članov društva, tudi s Hrvaške. Predlagan in sprejet je bil naslednji dnevni red:

1. IMENOVANJE DELOVNIH ORGANOV SKUPŠČINE
2. POROČILA: - POROČILO O DELU DRUŠTVA V PRETEKLEM LETU
- ZAKLJUČNO FINANČNO POROČILO
- RAZPRAVA
3. VOLITVE: - RAZREŠITEV STARIH ORGANOV DRUŠTVA
- IZVOLITEV NOVIH ORGANOV DRUŠTVA
4. RAZNO
5. PREDAVANJI TOMISLAVA BOGDANOVIČA IN MATJAŽA BEDJANIČA

Po potrditvi delovnega predsedstva skupščine smo se kot običajno najprej seznanili z delom članov v minulem letu. Matjaž Bedjanič je poročal o delu na mladinskih taborih Cerkvenjak, Makole in Mislinja, kjer je nadobudne osnovnošolce in srednješolce vpeljal v svet kačjih pastirjev ter kobilic. Urška Ferletič je v odsotnosti Saša Weldta predstavila delo odonatološke skupine na taboru študentov biologije, ki je bil letos v Vidmu pri Ptujju.

Tomislav Bogdanovič nam je predstavil delo hrvaških odonatologov, lastnega dela v SV Hrvaški, predvsem med Dravo in Donavo v parku Kopački rit ter o delu na Braču ter v Hercegovini. Predstavil je tudi ureditvene načrte v parku Kopački rit. V nadaljevanju je urednik društvenega biltena *Erjavecija* in revije *Exuviae* poročal o pripravah novih številok.

Pred kovanji načrtov za novo sezono smo se posvetili izvolitvi novih organov društva. Soglasno smo razrešili stare organe, ki jim je že pošteno potekel rok trajanja, ter vsaj za naslednji dve leti vse naše upe položili v nove. Ti so:

- *PREDESDNICA: Alja Pirnat*
- *TAJNIK: Ali Šalamun*
- *BLAGAJNIK: Urban Červek*
- *IZVRŠNI ODBOR: Alja Pirnat, Ali Šalamun, Urban Červek, Marko Sameja, Ignac Sivec*
- *NADZORNI ODBOR: Alja Pirnat, Mladen Kotarac, Tomo Bogdanović*
- *DISCIPLINSKA KOMISIJA: Alja Pirnat, Urška Ferletič, Matjaž Bedjanič*
- *UREDNIK DRUŠTVENEGA GLASILA ERJAVECIJA: Matjaž Bedjanič*
- *UREDNIK DRUŠTVENE REVIJE EXUVIAE: Matjaž Bedjanič*

Po uspešno izpeljanih volitvah smo se lahko posvetili delu v letu 2003. Mladen Kotarac je kot direktor Centra za kartografijo favne in flore povabil SOD k sodelovanju pri izdelavi Strokovnih izhodišč za vzpostavljanje omrežja NATURA 2000 za kačje pastirje, v kateri je potrebno ugotoviti stanje populacij za štiri vrste kačjih pastirjev, uvrščenih na Dodatek 2 Direktive o habitatih EU ter pripraviti predlog območij, pomembnih za ohranitev teh vrst. Skupščina je ponudbo sprejela, člani društva pa bodo sodelovali predvsem pri terenskem delu, organizirana pa bosta tudi dva delovna vikenda. Konec maja naj bi se tako zbrali v SV Sloveniji z namenom poiskati dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis*, sredi junija pa naj bi se osredotočili na koščičnega škratca *Coenagrion ornatum* na Gorenjskem.

Seveda bodo člani društva sodelovali tudi na več poletnih mladinskih in študentskih raziskovalnih taborih. Matjaž Bedjanič bo mentor na taborih v Mislinji in Makolah, Urška Ferletič bo predstavila kačje pastirje na taboru Vilenica, Sašo Weldt pa na mladinskem taboru v Cerkvenjaku in na študentskem taboru v Žirovnici.

Za konec sestanka je Matjaž Bedjanič predstavil potek osrednjega evropskega naravovarstvenega projekta Natura 2000 in s tem povezane odonatološke vsebine, Tomislav Bogdanović pa raziskavo »Fauna vretenaca (Odonata – Insecta) rijeke Drave i Kopačkog rita« s katero je magistriral na univerzi v Osijeku.

(A. ŠALAMUN)

VZPOSTAVLJANJE OMREŽJA NATURA 2000 v SLOVENIJI - KAČJI PASTIRJI (ODONATA)

Ob pospešenem in sedaj že nespornem vstopu v Evropsko unijo se pripravljajo velike spremembe tudi na področju naravovarstva. O tem dejstvu resda čivkajo že vrabci na strehah, marsikdo pa ne ve, da igrajo drobno vlogo pri celotnem procesu tudi kačji pastirji in seveda mi – odonatologi. Kot smo se dogovorili na zadnji redni letni skupščini Slovenskega odonatološkega društva januarja 2003, vas v naslednjih vrsticah obveščamo o začetku izvajanja projekta z naslovom »STROKOVNA IZHODIŠČA ZA VZPOSTAVLJANJE OMREŽJA NATURA 2000 - KAČJI PASTIRJI (ODONATA)«.

Kaj je sploh Natura 2000? Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, razglašeni v državah članicah EU, z osnovnim ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost za bodoče rodove. Ta območja so namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka. To najpogosteje pomeni, da je na teh območjih treba vzdrževati ugodno stanje z vrsto različnih ukrepov, velikokrat zgolj nadaljevati z obstoječimi dejavnostmi, ponekod pa nekatere dejavnosti opuščati ali njihovo uvajanje preprečiti.

Evropska unija je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega od mehanizmov za izvajanje okoljevarstvene politike in uresničevanje Direktive sveta 79/409/EGS o ohranjanju prosto živečih ptic (Bird Directive, 1979) ter Direktive sveta 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (FFH Directive, 1992). Obe direktivi sta pravna podlaga za vzpostavljanje omrežja posebnih varstvenih območij. Območja Natura 2000 morajo tako v vsaki državi članici pokrivati habitate vrst in habitatne tipe, ki so ogroženi na ravni EU in so naštet v prilogah I in II FFH direktive ali v prilogi I Bird direktive.

Eden ključnih dokumentov, ki zagotavlja zakonsko varovanje populacij in bivališč nekaterih vrst kačjih pastirjev je na ravni Evropske zveze je tako že omenjena FFH Direktiva EU. Leta 1992 sprejeta Direktiva pomembno nadgrajuje Bernsko konvencijo iz leta 1979, saj predvideva in dokaj natančno navaja posebne ukrepe za zagotavljanje ugodnega ohranitvenega statusa živalskih ter rastlinskih vrst in bivališč, ki so v interesu Evropske zveze ter so razvrščeni v dodatke Direktive. Njena določila so za države članice strogo obvezujoča in Slovenija se je že z Zakonom o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 56/99, popr. 32/2000) obvezala, da bo z ustanavljanjem posebnih varstvenih območij, varstvom habitatov in z ustreznimi varstvenimi režimi dosledno zagotavljala ugodno stanje rastlinskih ali živalskih vrst, ki so varovane na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb. Slednje je pomembno tudi za slovensko favno kačjih pastirjev, saj je na dodatke mednarodnih naravovarstvenih konvencij, še posebej FFH direktive EU vključenih precej vrst kačjih pastirjev, ki so pri nas močno ogrožene (TABELA 1).

TABELA 1: Seznam vrst kačjih pastirjev, ki so vključene na dodatke FFH direktive EU in se pojavljajo v Sloveniji ter njihova ogroženost pri nas. Krepko so tiskane vrste, ki jih obravnava projekt »Strokovna izhodišča za vzpostavljanje omrežja NATURA 2000 - Kačji pastirji (Odonata)«.

VRSTA	FFH DIRECTIVE EU	OGROŽENOST (SLO)
<i>Coenagrion mercuriale</i> BRZIČNI ŠKRATEC	App. II	Ex? (EX)
<i>Aeshna viridis</i> ZELENA DEVA	App. IV	E (CR)
<i>Lindenia tetraphylla</i> VELIKA PEŠČENKA	App. II, IV	Ex (EX)
<i>Ophiogomphus cecilia</i> KAČJI POTOČNIK	App. II, IV	V (EN)
<i>Gomphus flavipes</i> RUMENI POREČNIK	App. IV	Ex? (EX)
<i>Leucorrhinia caudalis</i> MRTVIČNI SPRELETAVEC	App. IV	E (CR)
<i>Leucorrhinia pectoralis</i> DRISTAVIČNI SPRELETAVEC	App. II, IV	E (CR)
<i>Cordulegaster heros</i> VELIKI STUDENČAR	App. II, IV	V (VU)
<i>Coenagrion ornatum</i> KOŠČIČNI ŠKRATEC	App. II, IV	V (VU)

Za vrste, ki so uvrščene na dodatek II FFH direktive je država dolžna zagotavljati »območno varstvo« in predlagati varstvena območja, ki jih upravlja v skladu z ekološkimi zahtevami izbranih vrst ter tako zagotavlja njihov ugoden ohranitveni status.

V kontekstu skupine vrst kačjih pastirjev, ki so vključeni v mednarodne naravovarstvene konvencije in smernice na ravni Evropske zveze je treba opozoriti še na teoretično možnost, da se v Sloveniji pojavljata dve dodatni vrsti iz te skupine. Gre za vzhodnega zimnika *Sympecma paedisca* (syn. *S. braueri*) ter ozibnega spreletavca *Leucorrhinia albifrons*, ki sta oba močno ogrožena tudi v širših evropskih okvirih ter vključena na Dodatek 2 Bernske konvencije ter Dodatek 2 FFH Direktive. Ker se vrsti pojavljata v Avstriji, bi bila nujna usmerjena raziskava njunega morebitnega pojavljanja pri nas. Enako velja za načrtno raziskavo statusa brzličnega škratca *Coenagrion mercuriale*, rumenega porečnika *Gomphus flavipes* in velike peščenke *Lindenia tetraphylla*, ki veljajo v Sloveniji za izumrle oz. domnevno izumrle.

Celoten projekt NATURA 2000 vodi v Sloveniji Ministrstvo za okolje, prostor in energijo. Za pokrivanje strokovnih vsebin je v okviru projekta ustanovljena posebna notranja strokovna skupina, v okviru katere je za kačje pastirje, dvoživke in močvirsko sklednico zadolžen Matjaž Bedjanič. Strokovna skupina koordinira delo, pripravlja, usklajuje in dopolnjuje strokovna gradiva, pripravlja projektne naloge za zunanje izvajalce, obdeluje rezultate nalog zunanjih izvajalcev ter skrbi za komunikacijo in podajanje informacij o projektu.

Za področje kačjih pastirjev je bila konec leta 2002 pripravljena projektna naloga za zunanjega izvajalca in po več kot treh mesecih birokratskega mlatenja je bila konec marca podpisana tozadevna pogodba s Centrom za kartografijo favne in flore. Nosilec projekta je Mladen Kotarac, povsem uradno pa bosta sodelovala še Ali Šalamun in Sašo Weltdt. Že v predhodnih dogovorih pri pripravi projektne naloge in kasneje tudi na že omenjeni skupščini Slovenskega odonatološkega društva smo se dogovorili, da bo tudi društvo in posamezniki v njegovem okviru sodelovalo pri projektu v kar največji možni meri.

Dolgoročni cilj zgoraj omenjene naloge z naslovom »Strokovna izhodišča za vzpostavljajanje omrežja NATURA 2000 - Kačji pastirji (Odonata)« je redno pridobivati primerljive podatke o stanju populacij vrst kačjih pastirjev, ki so navedene v prilogi II FFH direktive EU in se pojavljajo v Sloveniji. Namen naloge je pridobiti podatke za izpolnitev standardnih

obrazcev za NATURO 2000 za obravnavane vrste, predlagati območja ključnega pomena za vzdrževanje vrste v ugodnem stanju ohranitve (pSCI), ter pripraviti predlog splošnih in posebnih varstvenih usmeritev za opredeljeno območje. Prav tako je cilj naloge izdelati predlog spremljanja stanja in pripraviti predlog morebitnih potrebnih nadaljnjih raziskav.

V obdobju do konca septembra 2003 bo tako treba za dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis*, kačjega potočnika *Ophiogomphus cecilia*, velikega studenčarja *Cordulegaster heros* in koščičnega škratca *Coenagrion ornatum* zbrati vse obstoječe podatke, preveriti mnoge stare in nove lokacije na terenu, oceniti velikosti populacij in natančno definirati vzroke njihovega ogrožanja ter pripadajoče naravovarstvene ukrepe...

Časa je malo, ustreznih terenskih dni in usposobljenih popisovalcev pa ni v izobilju, tako da ste k sodelovanju v projektu vabljeni prav vsi, ki čutite, da bi lahko doprinesli svoj del k celoti. Prav vsako opazovanje omenjenih vrst je zelo pomembno, zato vas vabimo, da vaše podatke oz. izpolnjene popisne liste posredujete na Center za kartografijo favne in flore. Vse dodatne informacije o odonatološkem projektu in njegovi izvedbi so na voljo pri Mladenu Kotarcu (mladen.kotarac@ckff.si, tel. 01 4382440), informacije na temo Natura 2000 pa pri Matjažu Bedjaniču (matjaz.bedjanic@guest.arnes.si, tel. 02 2284848)

(M. BEDJANIČ)

DROBTINICE IN OCVIRKI

Po vzoru slovenskih ornitologov smo v naš društveni bilten uvedli rubriko, ki je namenjena objavi posamičnih favnističnih podatkov, zanimivih opažanj in dogodkov, ki so morda "premajhni" za objavo članka, v terenskih beležnicah in naših glavah pa nanje kaj kmalu pozabimo. Zaželjeni so podatki za redke in ogrožene vrste, predvsem iz območij od koder doslej niso bile znane, izjemno zgodnje ali pozno pojavljanje določene vrste, notice o nenavadnem vedenju, skratka karkoli zanimivega iz tega ali onega razloga. Podatki naj bodo čim bolj natančni, zato je nujna navedba datuma, natančne lokalitete in imena popisovalca. **Prispevke prosim pošljite na naslov: Matjaž Bedjanič, Fram 117/a, 2313 Fram.** Vljudno vabljeni k sodelovanju tudi v prihodnje!

NEKAJ ODONATOLOŠKIH ZANIMIVOSTI IZ GOZDA DOBRAVA NA DOLENJSKEM

V trinajsti Erjaveciji ste lahko med drobtinicami prebrali o nekaj zanimivih najdbah kačjih pastirjev iz okolice Prilip na Dolenjskem (ŠALAMUN, 2002). Kot je bilo že takrat omenjeno, je bilo popisovanje kačjih opastirjev del študije »*Opredelitev ekološko pomembnih območij v predelu spodnje Save in Dobrave ter priprava predloga ukrepov za omilitev posledic na naravi v zvezi z načrtovanimi posegi*« (KOTARAC & ŠALAMUN 2001). Poleg vplivnega območja bodoče hidroelektrarne ob Savi sva takrat z Mladenom Kotarcem pregledala tudi kačjim pastirjem ustrezne lokalitete v gozdu Dobrava, kjer je načrtovana deponija odpadkov.

Konec maja (28-V-2001) je bilo mogoče ob zaježitvi Črnega potoka opaziti zanimivo mešanico kačjih pastirjev. Skupaj se je namreč nabralo lepo število vrst tekočih in stoječih vod. Poleg obeh bleščavcev in sinjega presličarja je letal okoli popotni porečnik. Kljub temu so prevladovali kačji pastirji stoječih vod. Med obrežnim rastlinjem sta bila nepogrešljiva travniški škratec in modri kresničar. Lisasti ploščec je prevladal nad modrim. Med njimi si je prostor izboril temni modrač. Ličinke zelenomodre deve so že odštevale dneve do zadnje levitve. Ob bregu so patroljirali močvirski lebduhi, medtem ko je osrednji del zasedal veliki spremljevalec. Svoj prostor pa si je poskušal izboriti tudi zgodnji trstničar, ki ga zaradi pogostejših terenskih dnevor kasneje v letu redko vidimo, poleg tega pa nasploh v Sloveniji ni ravno pogost. V Posavju je bil tokrat opažen prvič.

Gotovo bi ga bilo nesmiselno iskati ob drugem ogledu Dobrave in zaježitve (12-VII-2001). Zanimiva mešanica vrst pa se je še obogatila - sončni deli zaježitve so ustrezali opoldanskem škrlatcu, prodnem modraču in bleščečemu zmotcu. Zasenčeni počasi tekoči potoki z zadostno količino ogranskega drobirja ustrezajo v Dobravi pogostim sredozemskim lesketnikom, da pa je organske mase zadosti tudi v zaježitvi kaže najdba suhljatega škratca, prav tako prvič opaženega v Posavju.

Skupaj s starejšimi podatki je tako za gozd Dobrava znanih 26 vrst kačjih pastirjev. Iz odonatološkega stališča je območje pomembno predvsem zaradi ohranjenih nižinskih gozdnih potokov, celoten ohranjeni kompleks nižinskega hrastovega gozda z izjemno biotsko raznolikostjo pa ima gotovo nacionalni naravovarstveni pomen. Seveda k veliki pestrosti življenjskih okolij in vrst veliko pripomorejo tudi sosednji močvirno-travnati Jovsi, vendar pa več besed o tem morda kdaj drugič...

(Ali Šalamun, CKFF, Zemljemerska 10, 1000 Ljubljana; e-mail: ali.salamun@ckff.si)

LITERATURA:

KOTARAC, M., A. PIRNAT, A. ŠALAMUN & M. BEDJANIČ, 1996. Prispevek k poznavanju favne kačjih pastirjev (Odonata) Kozjanskega, vzhodna Slovenija. V: M. Bedjanič (ured.), Raziskovalni tabor

- študentov biologije Kozje '95, str 37-48, Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije, Gibanje znanost mladini, Ljubljana.
- KOTARAC, M., 1997. *Atlas kačjih pastirjev (Odonata) Slovenije z Rdečim seznamom: projekt Slovenskega odonatološkega društva*. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 205 str.
- KOTARAC, M. & A. ŠALAMUN, 2001. Kačji pastirji (Odonata). V: K. Pobljšaj et al., Opredeleitev ekološko pomembnih območij v predelu spodnje Save in Dobrave ter priprava predloga ukrepov za omilitev posledic na naravi v zvezi z načrtovanimi posegi, str. 65-73 (excl. priloge 1, 2, 3 & 9), Poročilo za MOP - ARSO, Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju.
- ŠALAMUN, A., 1997. *Preliminarne meritve in opazovanja populacije sredozemskega lesketnika (Somatochlora meridionalis Nielsen, 1935) (Odonata; Corduliidae)*. Individualna naloga pri predmetu Ekologija živali, Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana. 12 str.
- ŠALAMUN, A., 2002. Drobtinice in ocvirki: Nekaj odonatoloških zanimivosti iz okolice Prilip v Posavju. *Erjavecija* 13: 15-16.

MODROZELENA DEVA *AESHNA CYANEA* TUDI V KREMPLJIH SLOVENSKEGA MAČKA

Kačji pastirji v različnih prehranjevalnih verigah seveda ne nastopajo le kot plenilci, ampak nemalokrat tudi kot plen. Če se pri razmišljanju o plenilcih kačjih pastirjev omejimo le na vretenčarje, vsakdo najprej pomisli na ptice, seveda dvoživke, pa morda še ribe, plazilce in sesalce. Če se pri slednjih omejimo le na tiste, ki so jim ljuba trdna tla pod nogami pa bi bili pri naštevanju hitro v zadregi. Nenazadnje kar upravičeno – tudi strokovni članki namreč med talnimi sesalci kot plenilca kačjih pastirjev omenjajo le domačo mačko.

Evropska odonatološka literatura omenja tovrstno predacijo le v primeru modrozelenih deve *Aeshna cyanea*. Možne vzroke in razlage za to zanimivo navezo je na podlagi opazovanj iz Belgije in Italije do podrobnosti razčlenil že STOKS (1997). Glavni razlog je seveda obnašanje modrozelenih deve, katere samci so razmeroma veliki, pogosto letajo nizko pri tleh, letalna pot se pogosto pojavlja po mejah teritorija, pri tem pa za nameček še neredko lebdijo na mestu in si zvedavo ogledujejo vsakršno spremembo v domačem okolišju. Če k temu dodamo še mačje zalezovanje in opazovanje plena ter skrbno preračunljivost pri izbiri pravnjega trenutka za naskok, je katastrofa skoraj na dlani.

In zgodilo se je tudi v Sloveniji. Tistega usodnega dne 10-IX-2002 je na prijaznem vrtu hiše v ljubljanskih Murglah debel domač maček neusmiljeno naskočil nič hudega slutečega samčka modrozelenih deve *Aeshna cyanea*. Piscu dostopni viri ne govorijo o tem ali je kačjega pastirja pokončalo presenečenje, strah ali ostri kremplji kosmatega plenilca. Glede na to, da večje zunanje poškodbe niso bile vidne je verjetna tudi možnost, da je bila za žrtev napada do konca usodna slutnja uvrstitve v entomološko zbirko Prirodoslovnega muzeja Slovenije, kamor je bila prinesena.

Kot drugod v srednji Evropi je modrozelenka deva tudi v Sloveniji zelo pogosta in neredko zaide v urbano okolje, kjer jo srečujemo v parkih, na zelenicah in seveda ob domačih vrtnih mlakah. Zato zanimiv dogodek najverjetneje ni osamljen in tudi pričujoči sestavek je v prvi vrsti zasnovan kot vzpodbuda za sporočanje in zapisovanje podobnih zanimivosti iz srečne ali bolj nesrečne plati življenja kačjih pastirjev. Namesto konca pa kosmate hišne ljubljence le na varno! V naravi se namreč vlogi plenilca in plena pogosto obrneta...

(Matjaž Bedjanič, Fram 117/a, 2313 Fram; e-mail: matjaz.bedjanic@guest.arnes.si)

LITERATURA:

STOKS, R., 1997. Risk-sensitive behaviour and domestic cat predation on *Aeshna cyanea* (Müll.) (Anisoptera: Aeshnidae). *Notul. Odonatol.* 4(9): 151-152.

MLADINSKI RAZISKOVALNI POLETNI TABORI IN DELAVNICE V LETU 2003 PROGRAM »GIBANJE ZNANOST MLADINI« PRI ZVEZI ZA TEHNIČNO KULTURO SLOVENIJE

Kot vsako leto se tudi letos obeta kar nekaj zanimivih mladinskih raziskovalnih taborov, ki bodo potekali pod okriljem Zveze za tehnično kulturo Slovenije. Za informacije o dogajanju na taborih prejšnjih let in rezultatih dela odonatoloških skupin je treba le prelistati stare zvezke *Erjavecije* in vsakomur od mladih naravoljubcev bo jasno, da se splača na takšen način preživeti del počitnic. Več informacij o poletnih taborih in delavnicah najdete na naslovu: <http://www.zveza-zotks.si/tabori/razpisi/ss/2003/razpis03.html>, štiri najbolj zanimive – seveda z delujočo odonatološko skupino – pa okvirno predstavljamo v naslednjih vrsticah.

Mladinski raziskovalni tabor Mislinja 2003

Libeliče, Dom ČŠOD Ajda, od **17. do 24. avgusta 2003**. Število udeležencev 25-30, starost 16-22 let. Kotizacija: 10.000,00 SIT. Rok prijave: junij 2003.

Letošnji mladinski raziskovalni tabor bo potekal ponovno na območju občin Mislinja, Slovenj Gradec in Dravograd. Zaradi preselitve sedeža tabora na novo lokacijo, bomo dejavnosti razširili tudi na občino Ravne na Koroškem. Tabor je

namenjen srednješolcem in študentom. Vse storitve in bivanje so v centru na Libeliški Gori. Več informacij: vodja tabora Srečko Štajnbaher, prof., Zavod RS za varstvo kulturne dediščine OE Maribor, Slomškov trg 6. Tel.: 02 228 48 00, 228 48 28.

Mladinski raziskovalni tabor Makole 2003

OŠ Makole, od **29. junija do 6. julija 2003**. Do 30 udeležencev, srednješolcev in študentov. Kotizacija 10.000,00 SIT. Rok prijave 31. maj 2003.

Letošnji tabor bo potekal ponovno na območju občin Slovenska Bistrica, Majšperk in Žetale. Tabor je namenjen srednješolcem in študentom. Vse storitve in bivanje so na osnovni šoli Makole. Več informacij: vodja tabora Srečko Štajnbaher, prof., Zavod RS za varstvo kulturne dediščine OE Maribor, Slomškov trg 6. Tel. 02 228 48 00, 228 48 28.

Biološki raziskovalni tabor Vilenica 2003

Vilenica, občina Sežana, od **7. do 12. julija 2003**. Do 40 udeležencev, starih od 14 do 19 let. Kotizacija: 10.000,00 SIT. Rok prijave 31. maj 2003. Tabor bo to leto praznoval že jubilejno 10. leto delovanja.

Namestitev in prehrana: v šotorih na travniku, pred turistično jamo Vilenica pri vasi Lokev na Krasu. Hrano (zajtrk, kosilo, večerja) bodo pripeljali iz OŠ Srečka Kosovela (Sežana).

Več informacij: vodja tabora Aljaž Rijavec, Ul. B. Vodopivca 14, 5294 Dornberk. Tel.: 05/30 18 461, e-mail: aljazrijavec@hotmail.com.

Mladinski raziskovalni tabor Ščavnica 2003

V letošnjem letu bo že drugič organiziran raziskovalni tabor za srednješolce in študente, ki bo potekal na območju občin Cerkevjak, Sveta Ana v Slovenskih goricah in Benedikt. Raziskovalno delo bo potekalo na območju, ki ga zaznamuje potok Ščavnica s svojimi pritoki, zato smo se odločili, da ga poimenujemo po tem potoku- torej z Ščavnica 2003. Termnsko se bo odvijal od **7. julija do 13. julija 2003**. Tudi v letošnjem letu bo sedež tabora na OŠ Cerkevjak.

Kotizacija znaša 4.000,00 SIT in jo poravnate do začetka tabora ali na taboru ob prihodu. Dodatne informacije dobite na: tel. 02 250 2 770, e-mail: sonja.pogorevc@amis.net Prijave na naslov: RC ZOTKS, Partizanska c. 12, 2000 Maribor.

KAČJI PASTIRJI V LITERATURI I.

NARAVA V MUZEJU

49. Ob stoječih vodah in ob mlakah se srečujemo zopet s svojevrstnimi žuželkami. Med njimi so nam najbolj znani kačji pastirji. Otroci smo se jih bali, ko so švigali nad vodno gladino. Mislili smo, da nas bodo pričeli. Posebno pred velikim kačjim pastirjem smo imeli strah. Ujeti jih pa zlepa nismo mogli. Eni so bili kovinsko modri; to so bili samci modrega kačjega pastirja. Posedali so po vrbovih vejah, ki so se sklanjale v vodo. Drugi, veliko urnejši pa so imeli prozorna krila, ki jih niti zganiti niso mogli nad telesom. Res kot kaka majhna letala so ti urni veliki kačji pastirji. Dobro razvite oči, ki zavzemajo pri nekaterih kačjih pastirjih skoraj vso glavo, ter ostre čeljusti, jih izdajajo za roparje. Kar v letu ujamejo kakega metulja ali muho in ju zgrizejo.

Tudi svoje samice izbirajo z očmi kar v letu; toda zgodi se, da se včasih zaletijo za napačno samico. Če pa najdejo pravo, jo zgrabijo za tilnik s kleščami, ki jih imajo samci na koncu zadka.

Kačji pastirji preživijo svojo mladost kot ličinke na dnu voda. Kot odrasle žuželke so tudi ličinke kačjih pastirjev hudi roparji.

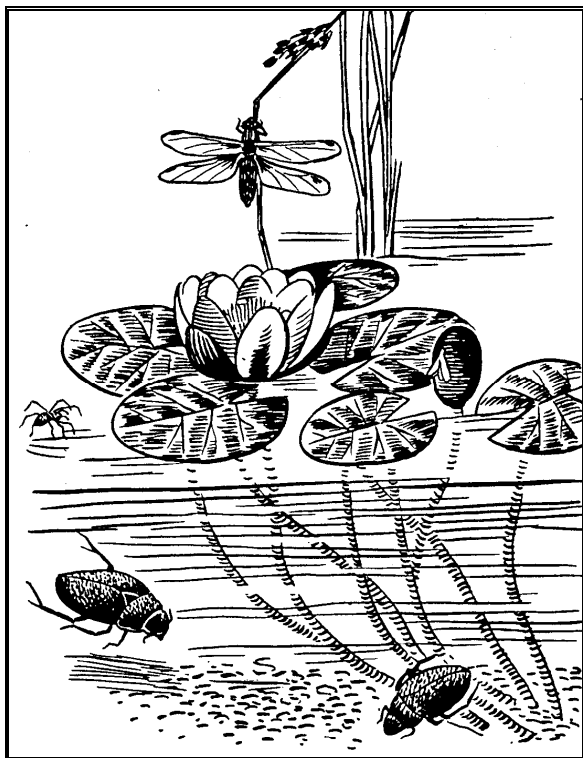
V vodi vidimo še enega največjih vodnih žuželk obrobjenega kozoza. Izboren plavač je. Kot vesla mu služijo zadnje noge. Obrobjeni kozak je velik ropar, kakršni so tudi njegovi daljni kopenski sorodniki, že omenjeni krešiči. Veliko ribic lahko pokonča ta hrošč, loti se pa tudi žab.

Na vodni gladini vidimo še vodnega drsalca. S štirimi nogami drsi po vodni gladini, sprednji par pa drži spredaj pod glavo, pripravljen, da z njimi zgrabi plen. Če bi vodnega drsalca поблиže pogledali, bi videli, da je pravzaprav neke vrste stenica, ki se je prilagodila na življenje na vodi.

50. Tudi v tej diorami vidimo še kačje pastirje. Eden je pisani, drugi pa ploščati kačji pastir. Zanimivo je, da imamo med kačjimi pastirji tudi selilce. Eden teh je bližnji sorodnik pravkar omenjenega ploščatega kačjega pastirja, t. j. četrtopegasti kačji pastir. Kdaj pa kdaj se vzdignejo iz predelov, kjer je obilo stoječih voda, ogromne množine teh letalcev in letijo v kilometer dolgih in tudi 20 metrov širokih rojih. Brez pravega cilja lete v določeno smer; včasih se usmerijo celo na široko morje, kjer jih čaka smrt. Pa tudi sicer se ti leteči pohodi vselej končajo s poginom, kajti doslej se niso še nikdar vrnili tja, od koder so zleteli, in tudi novih področij niso naselili.

Na dnu so tudi ličinke kačjih pastirjev, ki preže na žrtve. Pod glavo imajo zganjeno posebno lovilno napravo, to so pravpraprav spodnje čeljusti, s katerimi zgrabijo plen. Zelo velik vodni hrošč je tudi črni potapnik, na videz podoben obrobljenemu kozaku. Toda ni ropar kot obrobljeni kozak, hrani se z rastlinami in v zvezi s tem je tudi slabši plavalec.

Poleg velikega vidimo v vodi še malega črnega potapnika in vodnega ščipalca, stenico, ki ropa pod vodo.

50. diorama: ob stoječih vodah in mlakah so doma kačji pastirji: zelo pogosten je ploščati kačji pastir, ki počiva nad lokvanjem; na vodni gladini vidimo obvodnega pajka, v vodi pa črnega potapnika.

Sestavek je povzet iz vodnika po razstavah Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani, ki ga je pred desetletji spisal nekdanji direktor dr. Anton Polenec in ga naslovil »Narava v muzeju«. Po vsebini nadvse prikupna in zanimiva knjižica šteje kar 160 strani, leta 1959 pa jo je izdala Mladinska knjiga v Ljubljani. Ilustracije so delo Rudija Gorjupa.

KAČJI PASTIRJI V LITERATURI III.

LIBELE ALI KAČJI PASTIRJI

Lejte v jasnem jutru zeleno kačjo pastirico, ki se sinje, rožnato in zeleno spreminja. Ime ji je Gospodična.

Gospodična je pravkar zagledala luč sveta v zelo tihem kotičku ob mirni rečici. Tamkaj, sredi med ločki, perunikami in lokvanji, v senci košate vrbe žalujke, se voda razširi, ko da je sama sebi všeč, ker je videti jezero.

Če pravimo, da se je Gospodična pravkar rodila, to ni čisto res. O rojstvu lahko govoriš, kadar gre za človeškega otročička ali za mladega kužka, za ptička ali celo za mlado kačo ali ribo, ki so vsi bitja s kostmi. Kadar pa govorimo o žuželki, je stvar drugačna, saj ne moremo reči, kdaj se začenja njeno rojstvo.

Zares, žuželka postane lep metulj ali sijajen kačji pastir šele potem, ko je šla skozi vrsto oblik: gosjenica in buba, preden je metulj, ličinka, preden je libela.

Ličinke kačjega pastirja so kaj malo čedne brezbarvne živalce, ki bivajo na dnu stoječih voda. Te ličinke spremenene deset- do petnajstkrat kožo, deset- do petnajstkrat obliko; pravimo, da se levé.

Gospodična se je rodila trinajst kratov. Prvič pred petimi leti, ko se je komaj milimeter dolga ličinka izvalila iz jajca, pozneje še enajstkrat, ko je postala vsako pot debelejša ličinka, v trinajsto pa je odvrгла prejšnjo obleko kakor lupino in se navsezadnje pokazala kot prava libela.

Pet let! Pet dolgih let je prebila v vodi in živela ko buba, ležeč na blatnem dnu ali oprijemajoč se stebela vodne rastline. Ves čas ni drugega počela ko iztezala predse, ravno pred usta, členovito ročico, da bi ujela drobnega črviča ali pozneje, ko je bila že večja, kakega paglavca. Še huje je bilo pozimi, ko se je morala zariti v blato, čim dlje od svetlobe in zraka, da bi se ubranila mrazu.

Toda na srečo je ves tisti čas vnaprej čutila, da bo lepega dne zamenjala to dolgočasno ječo za veliki svetli svet, ki ga je sijajnega slutila nad zeleno vodo... Da, nekega dne ji poženo krila, da vzleti pod nebo in se upijani z zrakom, z lučjo, s svobodo... Da, potem ko je bila borna ličinka, ki se komaj giblje v vodi, bo nekega dne uživala sloves najhitrejše žuželke na svetu, najboljšega aviona v vsej naravi, celo boljšega od najboljših ptičev.

In ti lepi upi so naredili, da se ji je zdel čas na dnu vode manj dolg, ker je zagotovo vedela, da bo toliko potrpljenja v nepomembnosti nekega dne poplačano.

Nazadnje, po toliko letih in po toliko rojstvih, lejte, je ravno pred dvema urama ob zori tega sijajnega pomladanskega dne splezala na lonček in tako

prvič prišla iz vode. Zadrila je vse krempljce v rastlino, da bi za gotovo ne padla. Napihnila se je z zrakom, kolikor se je mogla.

Tedaj je njeno pisano telesce, ki se je bilo v dolgih mesecih izoblikovalo v notranjščini brezbarvnega ličinkinega ščita, tedaj je njeno novo telesce razgnalo oklep, kakor se gospodinja pod roko izlušči grah.

Ko je izlezla iz stare kože, se je prikazala vsa nova, rosna, prosojna, toda še vsa omotična in zelo trudna.

Telo ji je še kar naprej napihovalo. Njena krila, zmečkana kakor umazane cunje, so se razprostrla, iztegnila, posušila, da so postala izredne čipke z majhnimi mavricami v svojih žilicah. Koža ji je na zraku kmalu otrdela in brž izgubila prosojnost. In sedaj, v trenutku, ko se ta zgodba začne, se Gospodična komaj jame zavedati.

- Pridite in pogledjte!... Novinka!... Pridite in pogledjte!

Že star kačji pastir (teden dni, pomislite!), ki jo je odkril na ločku, kliče druge libele.

- Srečno! je dejal novorojenki. Kako ti je ime?

- Gospodična, zamrmra le-ta s slabotnim glasom.

- Lepo ime Gospodična, je dejal oni. Mene kličejo za Žlahtniča. Gotovo sva ustvarjena za svatbo.

Drugi kačji pastirčki so prihiteli in zaplesali okrog Gospodičninega ločka kakor živa mavrica, mavra, ki igra v svojih barvah.

In vsi hkrati:

- Kako je lična!

- Pridi se igrati z nami!

- Včeraj sem prišel na svet in ti lahko povem, kako lepo je letati. Videla boš: še lepše, kakor sanjaš, ko si ličinka.

- Stopi no brž v naš krog!

- Kaj res ne vidite, da je še vsa bolna!

- Res je! Saj ni še docela odvila kril!

Toda libele nikoli ne mislijo dolgo na isto reč. Zatorej so se vse hitro razkropile v sunkovito cikcakastem letu.

Edino Žlahtnič se je zaobesil na vejo vrbe žalujke, ki plaka nad vodo, zdaj čaka, da bi si Gospodična opomogla in se zavedela, da ima krila. Veste, on je ljubimec in ljubimci so ustvarjeni za čakanje.

Gospodična poskuša mahati s krili, še enkrat, še hitreje... No, krila še kar ubogajo... Hitreje... Zzz... Zmerom hitreje! Zzzzzz... Gre! Gospodična leti!

Modra, rožnata, zlata, zelena se vzpenja pod modro nebo, v rožnato jutro, proti sončnemu zlatu, v zeleno senco velikih dreves. Kakšna radost, široka ko nebo! Kakšna sreča, rosna ko jutro! Kakšen užitek, svetel ko sonce! Kakšna opojnost, sladka ko senca!

Napravi tri majhne kroge, nato se upehana vrne na svoj loček. Kaj hočete?
Dve uri po rojstvu je že kar lepo leteti dvajset sekund!

Žlahtnič ni niti utegnil vpeljati jo v svet...

Sedaj je mlada, trinajstkrat rojena kačja pastirička odkrila, kako čudovita reč je letanje. Ko je tako ustregla svoji radovednosti, hoče sedaj počakati polne sile: počiva uro, dve uri...

Kaj naj počne ljubimec, ki še zmeraj čaka in ki, po pravici povedano, zdaj že ne čaka več, zakaj ulačnilo ga je in tamle so mušice...

Na svojem ločku Gosposdična venomer misli na lepo življenje, ki jo čaka... Oh, kako lepo bo letati po tem svetu, polnem barv, ki bo poslej njen. Najprej pojde

in oplazi tisto rumeno peruniko. Nato se požene kvišku in poboža veliko zlato sončno rožo. Potem bo sedla na plešoči srebrni odsvit v reki. Potem pojde poduhat tisto belo vrtnico na zelenem travniku; ne, rajši tisto belo meglico tam gori na sinjem travniku. Mlada pastiričica namreč meni, da so vse stvari tega čudovitega sveta nji na voljo.

No, Gospodična se čuti kar spočito... To je trenutek, to je hip, ko bo po dolgih petih letih čakanja svet njen. Najlepše od življenj se odpira pred njo. Le kaj poletov bo napravila po tem kosu travnikov, vodá in gozdov v tem velikem poletju, ki se komaj začinja!

Tedaj, prav tedaj pa zasliši...

Zasliši rahlo rahlo, a neizmerno vršenje, ki prihaja izpod neba... Zzzzzzzzz...

To lete kačji pastirji, pa ne redki bratci od ribnika, ampak stotine, tisoči drugih, ki prihajajo od drugod. Komaj si jih ugledal, kako vstajajo izza hriba, in že so ti tisoči postali deset tisoči, sto tisoči, morda milijoni.

Kaj se godi? Zakaj prihaja naenkrat toliko kačjih pastirjev od drugod?

Veliki človeški učenjaki niso mogli nikoli odgovoriti na to vprašanje. Nikdar niso mogli razložiti, zakaj se v redkih letih vsi kačji pastirji odpravijo iz dežele. Mislijo, da morda zato ker jih je tisto leto preveč in beže iz krajev, kjer ne bi imeli dovolj jesti; toda, prav za gotovo ne vedo.

Kako torej hočete, naj bi mala Gospodična, ki pred nekaj urami še ni nič vedela o nebu in o zemlji, kako naj bi revica mogla vedeti več kakor človeški učenjaki?... Sicer pa ni niti premišljevala.

In glejte, že leti proti oblaku letočih kačjih pastirjev. Kar tako, da bi naredila kakor druge libele, ki se tudi pridružujejo oblaku. To je močnejše od nje. Ali boste spraševali šivanko, ki jo priteguje magnet, zakaj drsi proti njemu?

In leteč z velikim rojem, ki prihaja mimo dela prav tisto, kar pravijo človeški učenjaki, da mora delati gospodična pastirička: posnemati druge, ne da bi vedela zakaj.

Tako torej zapušča Gospodična svoj mirni kotiček, kjer ne bo niti utegnila iti na obisk k rumenemu cvetu ne k belemu cvetu ne k velikemu zlatemu cvetu tam gori na sinjem travniku, vse samo zato, ker je stotine kilometrov stran morda preveč kačjih pastirjev in premalo mušic za hrano.

Saj hrane bi v ti globoki dolini vendar ne manjkalo. In tudi ne, da bi življenje v njej ne bilo sijajno.

Pa glejte! Preden Gospodična napravi, kar sama hoče, napravi tisto, kar hoče narava. In tako odhaja daleč daleč od tega lepega kraja, ki si ga je tolikanj želega, pa si ga je ogledala samo v dvajsetsekundnem poletu.

Kam gre? Gospodična ne ve. Kačji pastirji, ki lete na čelu oblaka, tudi ne vedo. Mi ne vemo nič več. In tudi velikim človeškim učenjakom se še sanja ne.

Kar vemo, se da povedati z nekaj besedami: odhajajo in se ne vrnejo več kakor nevihte, ki dreve prek neba. In jutri ali pojutrišnjem bodo izčrpane popadale na zemljo ali v morje.

Ko so zadnjič videli oblak, v katerem je bila Gosposdična kapljica, se je ta namenil proti oceanu.

Brez dvoma je Gosposdična padla v neizmerno lužo. Zares se je splačalo prebiti toliko let v reki, da zdaj ne znaš več dihati v vodi!

Zares se je izplačalo toliko kratov roditi se za tako kratko življenje!

Zanimiva zgodba o kačji pastirski Gosposdični je povzeta iz knjige »Živali popotujejo«, avtorja Pierra de Latila. Francoski izvirnik je prevedel dr Tone Bajec, ilustriral in opremil Igor Arnstam, knjigo pa je leta 1951 založila Mladinska knjiga v Ljubljani.

XVI. SVETOVNI ODONATOLOŠKI SIMPOZIJ FUNDACIJE S. I. O.

Schwerin, Nemčija, 26.-30. julij 2004

Zaradi neljubega prekrivanja svetovnih odonatoloških simpozijev je bilo v Novosibirsku kompromisno sklenjeno, da se tradicionalni simpozij fundacije S. I. O. zamakne za eno leto in bo tako potekal poleti 2004 v severni Nemčiji. Za najbolj neučakane so prve informacije, ki jim bodo seveda pravočasno sledila nadaljnja obvestila, na voljo na naslovu organizatorja: *dr. Wolfgang Zessin, Lange Strasse 9, D-19230 Jasnitz, e-mail: wolfgang.zessin@aol.com*

DODATEK H GRADIVU ZA ODONATOLOŠKO BIBLIOGRAFIJO SLOVENIJE XV.

Pod tem imenom bodo tudi v prihodnje v *Erjaveciji* zbrani naslovi odonatološke literature, ki je izšla po objavi Gradiva za odonatološko bibliografijo Slovenije (KIAUTA, B., 1994. *Exuviae* 1/1: 9-15). Ob tej priložnosti vas prosim, da pošljete kopije vsakršnih objavljenih notic, sestavkov ali člankov, ki vsebujejo favnistične podatke za ozemlje Slovenije ali se kako drugače dotikajo kačjih pastirjev na naslov: **Matjaž Bedjanič, Fram 117/a, SI-2313 Fram**. Kot vedno bo poskrbljeno, da bo

vaš prispevek omenjen tudi v *Odonatological Abstracts*, ki so sestavni del uglednega mednarodnega odonatološkega časopisa *Odonatologica*.

469. BEDJANIČ, M., 2002. O kačjih pastirjih Pomurja in Goričkega. V: A. Gogala (ured.), Narava Slovenije: Mura in Prekmurje, str. 37-41, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
470. BEDJANIČ, M., 2002. O kačjih pastirjih Cerknškega jezera (Odonata). V: A. Gaberšček (ured.), Jezero, ki izginja: Monografija o Cerknškem jezeru, str. 138-147, Društvo ekologov Slovenije, Ljubljana.
471. BEDJANIČ, M., 2002. O delu entomološke skupine na MRT Ščavnica 2002. *Erjavecia* 14: 4-7.
472. BEDJANIČ, M., 2002. O delu entomološke skupine na MRT Mislinja 2002. *Erjavecia* 14: 7-9.
473. BEDJANIČ, M., 2002. Novi rdeči seznam kačjih pastirjev (Odonata) Slovenije. *Erjavecia* 14: 9-12.
474. BEDJANIČ, M., 2002. Drobtinice in ocvirki: Možna potrditev obstoja druge letne generacije pri velikem rdečekocku *Erythromma najas* in stasitem kamenjaku *Sympetrum depressiusculum* v Sloveniji?. *Erjavecia* 14: 17-19.
475. BEDJANIČ, M., M. KALIGARIČ & A. GOGALA, 2002. Raznoliki živi svet Murinih mrtvic. V: A. Gogala (ured.), Narava Slovenije: Mura in Prekmurje, str. 16-22, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
476. BEDJANIČ, M., M. KALIGARIČ & M. VOGRIN, 2002. *Botanični vrt Tal 2000: Pisani rastlinski svet: vodnik*. DPPVN, Rače. 39 str.
477. BEDJANIČ, M., A. GOGALA, M. KALIGARIČ, S. KALIGARIČ & J. URBANEK, 2002. *Narava Slovenije: Mura in Prekmurje*. Zloženska, Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana. 6 str.
478. BEDJANIČ, M., A. GOGALA, M. KALIGARIČ, S. KALIGARIČ & J. URBANEK, 2002. *Nature of Slovenia: Prekmurje and the Mura River*. Leaflet, Slovenian Museum of Natural History, Ljubljana. 6 str.
479. BEDJANIČ, M. & M. VOGRIN, 2003. Krajinski park Rački ribniki – Požeg: naravni biser med Pohorjem in Dravo. *Proteus* 65(5): 215-225, 238.
480. BIDOVEC, A., A. BRANCELJ, J. BRGLEZ, A. GOGALA, M. GOGALA, I. KOS, B. KRYŠTUFEK, V. KUŠTOR, L. LIPEJ, J. LOGAR, A. MALEJ, B. MARČETA, T. NOVAK, J. PAVŠIČ, B. SKET, A. ŠALEHAR, K. TARMAN, M. TOMAN, T. TRILAR, P. TRONTELJ, & S. VRABL, 2001. Živalstvo. V: D. Voglar (ured.), Enciklopedija Slovenije 15: Wi-Ž; Kronološki pregled, str. 341-355, Mladinska knjiga, Ljubljana.
481. BRANCELJ, A., 2002. Poglavje 9: Živalstvo: zooplankton, bentos in ribe. V: A. Brancelj (ured.), Visokogorska jezera v vzhodnem delu Julijskih Alp, str. 137-158, Nacionalni inštitut za biologijo & Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana.
482. ENVIRONMENTAL AGENCY OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA, 2001. *Biological and Landscape Diversity in Slovenia – An overview*. Ministry of the

- Environment and Spatial Planning – Environmental Agency of the Republic of Slovenia, Ljubljana. xvi+242pp.
483. GEISTER, I., 2002. Pojavljanje afriškega minljivca *Hemianax ephippiger* (Burmeister, 1839) na slovenskem morskem obrežju (Insecta:Odonata). *Annales Ser. Hist. Nat.* 12(1): 93-96.
484. GORŠAK, B. & B. BAKAN, 2002. Krajinski park Mura. *Proteus* 65(7): 311-322, 334.
485. HOČEVAR, B., 2002. Mura in Prekmurje – Svojstveni biser narave. *Delo* 44(280): 10. (05. 12. 2002)
486. HUMAR M., 2002. *Primerjava anatomskih znakov pri ličinkah vrst Somatochlora metallica (Vander Linden, 1825) in S. meridionalis Nielsen, 1935 (Odonata: Corduliidae)*. Individualna naloga pri predmetu Ekologija živali, Oddelek za biologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani. 17 str.
487. JENČIČ, S., M. BEDJANIČ, M. JEŽ, M. PLANJŠEK & J. GULIČ, 2002. *Naravovarstvene smernice za območje občine Mislinja*. ZRSVN – OE Maribor, Maribor. 159 str.
488. KALIGARIČ, S., A. SENEGAČNIK, M. BEDJANIČ, & M. JEŽ, 2003. *Naravovarstvene smernice za območje občine Črenšovci*. ZRSVN – OE Maribor, Maribor. 49 str.
489. KIAUTA, B., 2002. Naslovnici pod rob: Obisk profesorja Františka Klapáleka, utemeljitelja češke znanstvene entomologije, na Slovenskem – pred dobrim stoletjem. *Erjavecija* 14: 2-4.
490. PETERLIN, S., 2002. Bodoči krajinski park Radensko polje. *Proteus* 65(3): 124-131, 142.
491. SENEGAČNIK, A., S. KALIGARIČ, M. JEŽ, M. BEDJANIČ, M. PLANJŠEK & J. URBANEK, 2002. *Naravovarstvene smernice za območje občine Majšperk*. ZRSVN – OE Maribor, Maribor. 74 str + vi.
492. [ŠTAJNBAHER, S.], 2002. Mladinski raziskovalni tabori, poletne šole in delavnice 2002: 2. Mladinski raziskovalni tabor Makole 2002. *Leonardo* 4(12): 17-18.
493. VOGRIN, M., 2002. Ostale zanimive živali. V: M. Vogrin (ured.), *Narava v občini Kidričevo*, str. 107-111, Občina Kidričevo, Kidričevo.
494. ŠALAMUN, A., 2001. Poročilo odonatološke skupine. V: A. Gergeli (ured.), *Raziskovalni tabor študentov biologije Cerkno 2000*, str. 14-20, Zveza za tehnično kulturo Slovenije, Ljubljana.
495. ŠALAMUN, A., 2002. Poročilo odonatološke skupine – RTŠB Semič 2001. V: G. Planinc & P. Presetnik (ured.), *Raziskovalni tabor študentov biologije Videm pri Ptujju 2002*, str. 65-67, Društvo študentov biologije, Ljubljana.
496. WELDT, S., 2002. Poročilo odonatološke skupine. V: G. Planinc & P. Presetnik (ured.), *Raziskovalni tabor študentov biologije Videm pri Ptujju 2002*, str. 33-36, Društvo študentov biologije, Ljubljana.

(M. BEDJANIČ)